

(182024)

23 MAR 2008

INALCIK, Halil. Tarihçi Şükrullâh Çelebi  
(1380?-1460). *Acta Orientalia Academiae Scientiarum  
Hungaricae*, 61 i-ii (2008) pp.113-118. [Ottoman  
historiography.]

Şükrullâh  
Çelebi

ŞÜKRULLAH

- 1 ALİME EVCİ, Şükrullah el-Amasyavî'nin Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'inin Mustafa el-Fârisî çevirisi (vr. 31b - 61a): İnceleme-metin-dizin-tıpkıbasım, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013
- 2 ARZU SÜREN, Şükrullah-ı Şirvânî'nin Nahlistân adlı eserinin metni ve metin incelemesi, İstanbul Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2006
- 3 BURCU YANIKLAR, Şükrullah el-Amasyavî'nin Kitâbu Behçeti't-Tevârîhi'nin Mustafa el-Fârisî çevirisi (vr.91b-121a): İnceleme-metin-dizin-tıpkıbasım, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014
- 4 FATİH BUDAĞ, Şükrullah el-Amasyavî'nin Kitâbu Behçeti't-Tevârîh'inin Mustafa el-Fârisî çevirisi (vr. 361a-390b) (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım), Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2014
- 5 RAMAZAN KAMİLOĞLU, Ahmedoğlu Şükrullah ve Edvar-ı Musiki adlı eseri, Ankara Üniversitesi, Doktora, 2007
- 6 YİĞİT TOPALOĞLU, Şükrullah el-Amasyavi'nin Kitabı Behçeti't-Tevarih'inin Mustafa el-Farisi Çevirisi (vr 1b-31a): İnceleme-metin-dizin-tıpkıbasım, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2013
- 7 ZÜMRÜT ŞİRİNOVA, Şükrullah'ın ' İlmü'l - Edvar ' ı(Giriş-inceleme-metin-sözlük), İstanbul Üniversitesi, Doktora, 2008

# Niyazi Tefik

## 15. Asır Tarihçileri ve Eserleri

28 EYLÜL 1992

Tarihçiler Enstitüsü T. 43

Yahşi Fakih

Ahmet Sinan Çelebi  
Düsen Bey  
Ehli Ahmed Çelebi

Ahmeti Taceddin İbrahim b. Hızır

Kâsîrî

Fevveddin Karamanî  
Bayatî Seyh Mahmut İfendi  
Uzun Firdavî  
Sarıca Kemal

Yazmağlı Ali

Tevârih-i Âl-i Osmanlı

Mahmud b. Mehmed b. Dilâvî Sivri

Şihriullah (Anasayak)

Sebatî Hayrettin Çelebi  
Suzî Çelebi  
Zaîfî Mehmed Efr.  
Fisik Aygünçle  
Nâri Mehmed Efrandi

Oruç b. Adil

Karamanî Mehmed Paşa  
Enverî

which remained in the possession of their original owners at the time of the Muslim conquest and therefore subject to *kharāj*. Janissaries who occupy these must therefore pay the full range of taxes due from the *re'aya*. This, like the Hanafī theory itself, is a legal fiction, but served to justify the tax-exemptions which Janissaries enjoyed on lands reclaimed from the waste. The statute remains, however, a unique example of the Hanafī law of *ihyā al-mawāt* influencing, if not the substance of Ottoman law, then at least the form in which it is drafted.

### References

- 'Abdürrahim (1827): *Fetava-yi 'Abdürrahim*. Vol. 2. İstanbul.
- Akgündüz, A. (1991): *Osmanlı Kanunnameleri*. Vol. 3. İstanbul.
- Akgündüz, A. (1992a): *Osmanlı Kanunnameleri*. Vol. 4. İstanbul.
- Akgündüz, A. (1992b): *Osmanlı Kanunnameleri*. Vol. 5. İstanbul.
- Akgündüz, A. (1994a): *Osmanlı Kanunnameleri*. Vol. 7. İstanbul.
- Akgündüz, A. (1994b): *Osmanlı Kanunnameleri*. Vol. 8. İstanbul.
- Barkan, Ö. L. (1943): *XV ve XVI'ncı asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda zirai ekonominin hukuki ve mali esasları. I. Kanunlar*. İstanbul.
- Ibn Bazzāz (1912/1913): *Al-Fatāwā al-Bazzāziyya*, printed in margin of *al-Fatāwā al-Hindiyya*. Vol. 6. Bulaq.
- Imber, C. (1997): *Ebu's-su'ud: The Islamic Legal Tradition*. Edinburgh.
- Al-Marghinānī (1965): *Al-Hidāya*. Vol. 4. Cairo.
- Minkov, A. (2000): Ottoman *tapu* Title Deeds in the Eighteenth and Nineteenth Centuries: Origins, Typology and Diplomatics. *Islamic Law and Society* 7/1, pp. 65–101.
- MTM: *Milli Tettebbu'lar Mecmu'ası*. İstanbul 1 (1913).
- Al-Qudūrī (1957): *Al-Matn*. Cairo.
- Şahin, İ. (1979): *Timar sistemi hakkında bir risale*. *Tarih Dergisi* XXXII, pp. 905–935.
- Şahin, İ. – Emecen, F. (eds) (1994): *II. Bayezid Dönemine Ait 906/1501 Tarihli Ahkām Defteri*. İstanbul.
- Tveritina, A. S. (1969): *Kniga Zakonov Sultana Selima I*. Moscow.



14 ARA 2008

## TARİHÇİ ŞÜKRULLÂH ÇELEBİ (1380?–1460)

HALİL İNALCIK

Historical Department, Bilkent University  
06553 Bilkent, Ankara, Turkey  
e-mail: inalcik@bilkent.edu.tr

The historian Şükrullâh Çelebi (1380?–1460), coming from the family of *ulemas*, belongs to the less known figures of Ottoman historiography. Our knowledge concerning his life is very limited: in the period of 1402–1413 he must have been in the service of the *şehzâdes* reigning in Bursa, then he became one of the *musâhibs* of Murad II, finally he died in Mehmed II's time as a person of great reverence. It was Sultan Mehmed II for whom he compiled his world history, the *Behcetü't-Tevârih* in the Persian language, in 1456–1458. One of the sources of this work was obviously identical with that formerly utilised by Ahmedî, then by Neşrî. Şükrullâh's *Chronicle* yielded source material for several later chronicles. His translation into Turkish of the *Risâle min Edvâr*, a Persian work of musicology, testifies to the presence of the classifying tendencies of Sultan Murad II's reign, which tried to bring the Ottoman culture in harmony with the classical Iranian culture.

*Key words:* Ottoman historiography, chronicles, biography, 15th-century Ottoman history, cultural history.

Saygın bir ulema ailesinden olup, sultanlara *musâhib* ve onlar için yazdığı ansiklopedik-didaktik eserler ile tanınan Şükrullâh Çelebi, genç yaşta 1402–1403'te Bursa'da Osmanlı *şehzâdesi* "Emîr-zâde" İsâ Çelebi yanında görünmekte.<sup>1</sup> Osmanlı *Fetret* döneminde Ahmedî, Ahmed-i Dâ'î gibi, sırasıyla Bursa'ya hâkim olan Bayezid oğlu Çelebiler hizmetinde bulunmuş; nihayet Sultan II. Murad'ın yakın *musâhib*'leri arasına katılmış, ihtiyarlığında Fâtihten Sultan döneminde sultanın saygı duyduğu ihtiyar Şükrullâh bir dünya tarihi, *Behcetü't-Tevârih*'i kaleme almıştır. *Behcetü't-Tevârih* (tamamlanması 1458) başında, 51 yıldır Osmanlı Sultanları hizmetinde olduğunu bil-

<sup>1</sup> İlk Osmanlı sultanları Fâtihten dâhil, unvanları arasında *emîr* unvanını kullananlardı; Şükrullâh hakkında Bardakçı (2007). N. Atsız'ın 1939'da yayınladığı araştırma (Atsız 1939) ve Atsız (1949, pp. 39–76), Bardakçı'nın eseriyle tamamlanmaktadır. Atsız, Şükrullâh'ın 1409'da Osmanlı beyinin hizmetine girdiğini kabul eder.

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

181153

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YENİ TÜRK DİLİ BİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

(182024)

ŞÜKRULLAH'IN "İLMÜL'-EDVAR'I"

(giriş-inceleme-metin- sözlük)

26 ŞUBAT 2010  
MADDE YAYINLANDIĞI  
SONRA GELEN DOKÜMAN

ZÜMRÜT ŞİRİNOVA

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	181153
Tes. No:	780.956 SIR.5

2502020213

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MUHAMMET YELTEN

İSTANBUL-2008

nındı. Şiirine örnek Kafzâde'nin eserindedir.  
Eseri: Kâtip Çelebiye göre *Divan*'i vardı.

Kay.: KZEKF 1/791; TGDEİS s.492; TN 2/494(2087);  
ZE (NOSK 3723), v.65. →M. CUNBUR

### ŞÜKRULLA Yusupov, bk. YUSUPOV, Şük- rulla

**ŞÜKRULLAH** (1386-1488): Tarih yazarı ve musikişinas. Tahir Beye göre Amasya'da doğdu. Şeyh Yar Ali'nin kardeşi Şihabeddin Ahmed'in oğludur. 22 yaşında iken Osmanoğullarının hizmetine girdi. Yıldırım Bayezid'in şehzâdelerinin hangisinin yanında yer aldığı bilinmemekle beraber Süleyman Çelebiyi Bayezid'den sonraki Padişah olarak tanıtmamasından ve onu eceliyle ölmüş gibi göstermesinden ve saygıyla bahsetmesinden Çelebinin hizmetinde olduğunu anlaşılmaktadır. Şükruallah, II. Sultan Murad zamanında tanındı, Karaman Beyi İbrahim Beye elçi olarak gönderildi (1437). Daha sonra Karakoyunlu Beyi Cihanşah'a elçi olarak gitti. Padişah kendisine musikiye ait iki eser yazdırdı. II. Murad'dan sonra Fatih'in hizmetine girdi. Eseri: *Behçetü't-tevârih* adlı eserini Sadrazam Mahmud Paşaya ithaf etti ve 1459 yılında tamamladı. Bu genel bir tarih olup en önemli eseridir. Farsça yazılmıştır ve içinde ansiklopedik bilgiler yer alır. Bu eser Kanunî zamanında Mustafa Farsî adlı bir şair tarafından Türkçe'ye çevrildi. Metinde yapılan bazı değişikliklerle ve ağdalı bir dille kaleme alınan tercüme *Mahbûbu Kulûbi'l-Ârifin* adıyla basıldı. *Behçetü't-tevârih*'in başlarında yer alan eski Türklere ait kısım ile Osmanlılar bölümü, 1939'da *Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi* adıyla Türkçeye çevrilerek neşredildi. 1949 yılında Osmanlılara ait bölüm, *Osmanlı Tarihleri* adlı cildin ikinci kitabı olarak tekrar basıldı. **Diğer eserleri:** *Menhecü'r-Reşad*(1460, Farsça eserin bir nüshası SK Ayasofya nu. 2112'de kayıtlıdır); *Câmi'ü'd-da'avâd*(1464, Bursa), *Fütuhât fi'l-Cifr*, *Enüsü'l-ârifin*, *Şerh-i Kaside-i Emâlî*.

Kay.: OM Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. C. Üçok, 1982; TA; TDEA 8/186-187. → Yaz. Krl.

### ŞÜKRÛ Ramo, bk. RAMO, Şükri

**ŞÜKÛFE Nihâl** (1896 – 24.9.1973): Şair, yazar. İstanbul'da doğdu. Hamdi Başar ile evlendiği sırada aldığı Başar soyadını, eşinden ayrıldıktan sonra kullanmak istemedi. V. Sultan Murad'ın başhekimi Emin Paşanın oğlu eczacı Miralay Ahmet Beyin kızıdır. Anne tarafından soyu Fatih Sultan Mehmed'in başressamı Nakkaş Mehmed Efendiye dayanır. İlk ve orta öğrenimini babasının görevli olduğu Şam, Beyrut, ve Selânik'te özel okullarda ve kısmen özel hocalarla tamamladı. Cenab Şehabeddin\*'den özel olarak Arapça, Farsça, kardeşi Osman Fahri\*'den de Türkçe ve edebiyat dersleri aldı. 1919'da Darülfünun'un Coğrafya Şubesini "ilk kadın Üniversite mezunu" olarak bitirdi. Öğrencilik yıllarında Ahmed Midhat (Midhat Sadullah Sander) ile evlendi. İkisi birlikte Mekteb-i Ümid'i kurdular. Mütareke yıllarında ikinci eşi Ahmed Hamdi (Başar) ile birlikte Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinde ve Teşkilât-ı Mahsusa'da önemli görevler ifa etti. Kadınlar Birliği'nin kurucuları arasında yer aldı. Çeşitli okullarda tarih ve coğrafya öğretmenliği yaptıktan sonra 1953'te emekli oldu. Son yıllarını dostlarıyla özel bir yaşlılar köşkünde şiir ve edebiyat sohbetleri yaparak geçirdi. 23 Eylül akşamı İstanbul'da vefat etti ve ertesi gün Âşiyân Mezarlığına defnedildi. Küçük yaştan itibaren gazete ve dergilerde şiir, hikâye ve yazılarını yayımladı. Yirmi yaşlarından sonra şiir ve yazıları daha oturmuş bir anlatıma sahip oldu. *Nedim, Güneş, Şair, Aydıbir, Çınaraltı, Şadırvan* gibi dergilerde yazdı. *Servet-i Fünun* ve bilhassa Tevfik Fikret'in etkisinde kaldığı ilk şiirlerini aruz vezniyle yazdı ise de Millî Edebiyat görüşünü benimsedikten sonra daha çok hece vezni kullandı. Sonraki şiirlerinde Yahya Kemâl ve Faruk Nâfiz çizgisini benimsediği görülür. N. S. Banarlı O'nun şiiri hakkında, *Heceye âhenk kazandıran şairler arasında mühim bir mevki almıştır. Bir şair olarak, özelliği, hayat ve*

(18202u)

23 MAY 2008

INALCIK, Halil. Tarihçi Şükrullâh Çelebi  
(1380?-1460). *Acta Orientalia Academiae Scientiarum  
Hungaricae*, 61 i-ii (2008) pp.113-118. [Ottoman  
historiography.]

Şükrullâh  
Çelebi

شقایق الحقائق ( şa.qā.ye.qol.ha.qā.ye.q )، کتابی به فارسی در شرح گلشن راز محمود شبستری، نوشته شیخ احمد الاهی (سده نهم هجری). مؤلف اثر خویش را به نام بایزید دوم عثمانی (۸۸۶ - ۹۱۸ ق) تألیف کرده است. در الشقایق النعمانیه از کسی با نام شیخ احمد الاهی که در روزگار بایزید دوم عثمانی می زیسته، یاد گرفته و تاش کوپری زاده تنها از عبدالله الاهی سماوی (- ۸۹۶ ق) که هم روزگار بایزید دوم بوده، نام برده است. آقابزرگ تهرانی با استناد به همین امر آورده است که شاید نویسنده شقایق الحقائق همان عبدالله الاهی بوده که به اشتباه از او یا نام احمد الاهی یاد رفته است. شقایق الحقائق چنین آغاز می شود: «شقایق گلشن توفیق و حقایق راز علی التحقیق...» دست نویسی از این اثر به شماره RA74 در کتابخانه موزه توپقاپوسرای نگه داری می شود.

منابع: الدرعه، ۲۶۸/۱۳ - ۲۰۷/۱۴ - ۲۰۸ - الشقایق النعمانیه، ۲۴۹ -

۲۵۴؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، ۱۲۶/۲؛ نسخه های خطی،

۷۵/۴

Topkapı sarayı müzesi, 12/19.

کوئی

شکاری ( še.kā.ri )، احمد فرزند حسن بیگ فرزند عجم پاشا، - ۹۹۲ ق، شاعر عثمانی. نیای او ایرانی و پدرش در دیاربکر دفتردار دیوان حساب بود. طایفه وی در کار شکار مهارت داشتند. شکاری مردی خوش خوی و درویش مشرب بود و کمابیش سی سال در گوشه ای به مطالعه و تحقیق سرگرم بود. در این ایام به نظم داستان یوسف و زلیخا پرداخت، اما به گفته قتالی زاده پیش از آن که کتابش را به پایان برد درگذشت و اثری از منظومه اش به جا نمانده است. محمد ثریا و قتالی زاده سیال مرگ او را ۹۹۲ ق نوشته اند، اما شمس الدین سامی نام او را حیدر ثبت کرده و سال مرگش را ۹۱۲ ق آورده است.

منابع: تذکره الشعراء، حسن چلبی، ۵۱۷/۱ - ۵۱۸؛ دانشمندان

آذربایجان، ۲۷۲؛ سجل عثمانی، ۱۵۴/۳؛ قاموس الاعلام، ۲۸۶۴/۴؛

کشف الظنون، ۲۰۵۵/۵؛ یوسف و زلیخا، خیام پور، ۱۰۳؛ یوسف و

زلیخا، خواجه علی خوارزمی، ۳.

رضایی منش

شکرالله آماسیوی ( šokrollāh-e.āmā.si.ya.vi )، فرزند

محتشم در نصیحت به ملوک و وزرا که برگردان ترکی تحفه محمودیه علاء الدین علی بسطامی، معروف به مصنفک (- ۸۷۵/۸۷۱ ق)، است. تحفه محمود محتشم به چاپ رسیده است (استانبول، ۱۲۸۵ ق)؛ آداب الحکام/مناظره تیغ و قلم که رساله ای در هشت باب و آن چنان که از نام آن برمی آید در مناظره شمشیر و قلم است.

منابع: ایضاح المکنون، ۵۰۲/۲؛ پارسی نویسان آسیای صغیر، ۵۹؛

سجل عثمانی، ۲۰۳/۴؛ شعراء، علما و مردان نامی یوسنی وهرزگوین،

۱۷۱؛ عثمانلی مؤلفری، ۲۶۱/۲ - ۲۶۲؛ فهرس المطبوعات التركیه

العثمانیه، ۱۲۷/۱؛ فهرست نسخه های خطی فارسی، ۲۰۳/۳؛

معجم المؤلفین، ۱۷۳/۱۱ - ۱۷۴؛ نسخه های خطی، ۴۶۱/۵؛

هدیه العارفين، ۳۱۰/۲

Türk edebiyatı ansiklopedisi, 3/641.

محمدی

شعوری افندی ( šo.u.ri.a.fan.di )، حسن، معروف به حسن افندی، فرزند عبدالله، - استانبول ۱۱۰۵ ق، صوفی، ادیب و مترجم عثمانی. در حلب زاده شد. در جوانی به استانبول رفت و به سلک منشیان دولتی پیوست. وی از صوفیان طریقت خلوتیه بود. چون درگذشت پیکرش را در ادرنه و به روایتی در اسکندار به خاک سپردند. از آثارش: فرهنگ شعوری/لسان العجم/نوال الفضلا که تألیف آن دوازده سال به درازا کشید (استانبول، ۱۱۵۵ ق)؛ تعدیل الامزجه؛ ترجمه منظوم پندنامه عطار به ترکی؛ دیوان شعر؛ ضرب المثل های فارسی.

منابع: ایضاح المکنون، ۶۸۳/۲؛ پارسی نویسان آسیای صغیر، ۴۰؛

تذکره سالم، ۳۸۲؛ ریحانة الادب، ۲۲۵/۳؛ زبان و ادب فارسی در

قلمرو عثمانی، ۲۱۴؛ سایه در خورشید، ۱۱۵/۲؛ سجل عثمانی، ۳/

۱۵۱؛ عثمانلی مؤلفری، ۲۶۰/۲ - ۲۶۱؛ فرهنگ های فارسی، ۲۸۴ -

۲۹۱؛ لغت نامه، زیر «شعوری»؛ معجم المؤلفین، ۲۳۹/۳؛ مؤلفین

کتاب چاپی فارسی و عربی، ۶۳۰/۲؛ نگاهی به روند نفوذ و گسترش

زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۲۲۷ - ۲۲۸، ۳۴۱؛ هدیه العارفين، ۱/

۲۹۵؛ علی اکبر دهخدا، «منشأ لغات مجعول فرهنگ های فارسی

پس از دساتیر»، بنما، سال چهارم، شماره ۱، صص ۱۸ - ۲۵؛

Türk edebiyatı ansiklopedisi, 4/1086.

رسولی